

5 วัดบวรสถานสุทธาวาส

วัดบวรสถานสุทธาวาสสร้างขึ้นพร้อม ๆ กับการสร้างพระบรมมหาราชวังใน พ.ศ.2325 ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก เป็นพระราชวังที่สำคัญรองจากพระบรมมหาราชวัง กล่าวคือ เป็นที่ประทับของมหาอุปราชซึ่งมีอำนาจรองจากพระมหากษัตริย์ พระราชวังนี้เป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชมาตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 5 เป็นเวลาประมาณ 100 ปีเศษ หลังจากที่กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จทิวงคตไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ยกเลิกตำแหน่งพระมหาอุปราชและได้ทรงแต่งตั้งตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารขึ้นแทน พระราชวังบวรสถานมงคลจึงได้เปลี่ยนจากการเป็นที่ประทับของมหาอุปราช มาเป็นสถานที่ราชการเรื่อยมาตามลำดับ ปัจจุบันส่วนหนึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาลัยช่างศิลป์และนาฏศิลป์และโรงละครแห่งชาติ

พระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธาวาสหรือที่เรียกกันว่า "วัดพระแก้ววังหน้า" สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยกรมพระราชวังบวรมหาดัศดุสิตพลเสพโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นพระอุโบสถ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ เช่นเดียวกับพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในสมัยรัชกาลที่ 4 หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว พระราชดำริให้พระอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างชุกชตั้งบุษบกขึ้นกลางห้อง พร้อมทั้งเขียนจิตรกรรมฝาผนังเรื่องตำนานพระพุทธรูปขึ้นด้วย แต่ได้เสด็จสวรรคตเสียก่อนจึงไม่ได้ย้ายพระพุทธรูปมาประดิษฐานตามพระราชดำริเดิม และด้วยเหตุที่เป็นวัดในวังดังนั้นจึงไม่มีพระภิกษุจำพรรษา การก่อสร้างวัดพระแก้ววังหน้าจึงก่อสร้างแล้วเสร็จ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้รับพระราชทานนามว่า "วัดบวรสถานสุทธาวาส"

ภาพจิตรกรรมภายในพระอุโบสถวาดขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นจิตรกรรมเรื่อง ตำนานพระพุทธรูป ประวัตติพระพุทธรูปเจ้า 28 พระองค์ ซึ่งเป็นฝีมือช่างผสมกัน ระหว่างฝีมือช่าง ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 โดยฝีมือของจิตรกรหลายท่าน ซึ่งเจ้าฟ้าอิศรพงศ์ ทรงเป็นแม่กองคัดเลือกช่างในกรมของพระองค์เองมาเขียน ช่างที่มีชื่อในสมัยนั้น เช่น พระอาจารย์แดงจากวัดหงส์รัตนาราม และนายมัน เป็นต้น เรื่องราวที่ใช้เขียน บานประตูหน้าต่างด้านในเขียนภาพเทพเทวดาต่าง ๆ เช่น พระศิวะ พระนารายณ์ พระอินทร์ พระพรหม พระคเณศ ในฐานะทวารบาลผู้คุ้มครองศาสนสถาน ฝาผนังด้านตะวันออกหลังพระประธาน ด้านบนเขียนเป็นภาพจักรวาล มีวิมานลอยอยู่ ถัดลงมาเหนือกรอบประตูเป็นภาพพระอาทิตย์และพระจันทร์ซีกครึ่ง ด้านอื่น ๆ ส่วนบนสุดเขียนภาพจักรวาลและวิมานเช่นกัน แต่มีพื้นที่แคบกว่าด้านตะวันออก ถัดลงมาเหนือช่องหน้าต่าง วาดพุทธประวัติอดีตพระพุทธรูปเจ้าทั้ง 28 พระองค์ โดยแสดงตอนออกมหาภิเนษกรรมเหมือนกันหมด แต่แตกต่างกันในรายละเอียดของเครื่องทรงและสีสันทที่ใช้ ด้านล่างระหว่างช่องหน้าต่างเป็นภาพตามตำนานพระพุทธรูปของพระโพธิ์รังสี ภาพจิตรกรรมตอนดังกล่าว แสดงให้เห็นอิทธิพลของจิตรกรรมแบบตะวันตกซึ่งเริ่มเข้ามาเป็นที่แพร่หลายในสมัยนั้นนับเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีเอกลักษณ์แห่งหนึ่ง

ภาพที่ 110 พานพุ่มในการจิตรกรรมฝาผนังวัดบวรสถานสุทธาวาส 1
(ที่มา : ถ่ายเมื่อ 15 กรกฎาคม 2555)

ภาพที่ 111 พานพุ่มในการจิตรกรรมฝาผนังวัดบวรสถานสุทธาวาส 2
(ที่มา : ถ่ายเมื่อ 15 กรกฎาคม 2555)

ด้านรูปแบบงานศิลปะประดิษฐ์ เป็นการประดิษฐ์พานพุ่ม เป็นเครื่องบูชาในตำนานพระพุทธสิหิงค์ จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธารวาสคล้ายกับการจัดโต๊ะหมู่บูชา เพราะมีการจัดโต๊ะรองตั้งพานพุ่มให้สูงขึ้น เป็นการสัญลักษณ์ของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งการตั้งเครื่องนมัสการสำหรับทรงจุดสักการบูชาในสมัยรัชกาลที่ 1-5 ตอนต้น จัดวางบนแท่นที่มีลักษณะเตี้ย ๆ เพื่อเหมาะสมกับการกราบไหว้ เพราะสมัยนั้นยังมีขนบธรรมเนียมประเพณีการเฝ้าฯ นั่งหมอบกราบ

ด้านรูปแบบงานศิลปะไทย ภาพพานพุ่มนี้เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นจิตรกรรมเรื่อง ตำนานพระพุทธสิหิงค์ ซึ่งเป็นฝีมือช่างผสมกัน ระหว่างฝีมือช่างในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4

ด้านการจัดวาง เป็นการจิตรกรรมฝาผนังตกแต่งในภายในพระอุโบสถ จากภาพพานพุ่มที่พบ เป็นการสะท้อนวัฒนธรรมเรื่องการจัดเครื่องนมัสการสำหรับทรงจุดสักการบูชาในสมัยรัชกาลที่ 3-4 ที่มีการจัดวางพานพุ่มบนแท่นที่มีลักษณะเตี้ย ๆ ในอดีตผ่านงานจิตรกรรมฝาผนัง ก่อนที่จะพัฒนาการจัดที่มีจำนวนแท่นหรือโต๊ะซ้อนกันเป็นชั้น ๆ เรียงสูงต่ำตามลำดับ

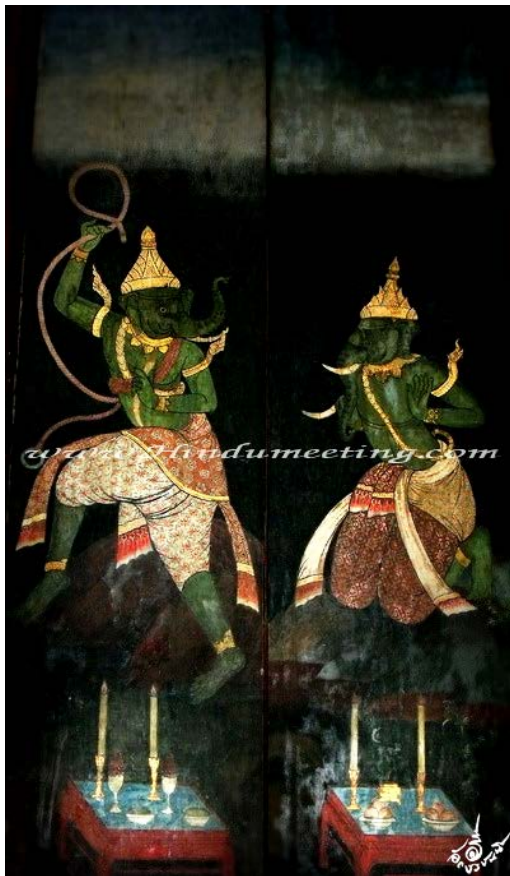

ภาพที่ 112 พานดอกไม้ในการจิตรกรรมฝาผนังวัดบวรสถานสุทธารวาส
(ที่มา : ถ่ายเมื่อ 15 กรกฎาคม 2555)

ด้านรูปแบบงานศิลปะประดิษฐ์ เป็นการประดิษฐ์พานดอกไม้จำนวน 7 พาน เป็นเครื่องบูชาในพระพุทธศาสนา แต่ไม่มีการจัดโต๊ะรองตั้งพานพุ่มให้สูงขึ้น เนื่องจากสถานที่หมอบกราบอยู่ต่างระดับกับการนั่งหมอบกราบ การจัดวางพานไว้เป็นการสัญลักษณ์ของความศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีจัดวางคล้ายกับการจัดโต๊ะหมู่บูชาเช่นเดียวกับในภาพแรก

ด้านรูปแบบงานศิลปะไทย ภาพพานดอกไม้นี้เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นจิตรกรรมเรื่องตำนานพระพุทธสิหิงค์ ซึ่งเป็นฝีมือช่างผสมกัน ระหว่างฝีมือช่างในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4

ด้านการจัดวาง เป็นการจิตรกรรมฝาผนังตกแต่งในภายในพระอุโบสถ จากภาพพานดอกไม้ที่พบเป็นการสะท้อนวัฒนธรรมเรื่องการจัดเครื่องนมัสการสำหรับทรงจุดสักการบูชาในสมัยรัชกาลที่ 3-4 ที่มีการจัดวางพานพุ่มบนแท่นที่มีลักษณะเตี้ย ๆ ในอดีตผ่านงานจิตรกรรมฝาผนัง

ภาพที่ 113 พานพุ่มบนแท่นสักการบูชาและมาลัยกลมยาว (garland)

ในจิตรกรรมฝาผนังวัดบวรสถานสุทธาวาส

(ที่มา : ถ่ายเมื่อ 15 กรกฎาคม 2555)

ด้านรูปแบบงานศิลปะประดิษฐ์ ภาพแรกเป็นพานพุ่มจำนวน 2 พาน เป็นสัญลักษณ์ของเครื่องสักการบูชา มีการจัดโต๊ะรองตั้งพานพุ่มให้สูงขึ้น ซึ่งการตั้งเครื่องสักการบูชาบนแท่นที่มีลักษณะเตี้ย ๆ เพื่อเหมาะสมกับการกราบไหว้ เพราะสมัยนั้นยังมิมีขนบธรรมเนียมประเพณีการเฝ้าฯ นั่งหมอบกราบ

ภาพที่สอง 2 เป็นมาลัยกลมยาว (garland) คล้ายมาลัยสองชายในภาพเทพเจ้า และอมนุษย์ของอินเดีย

ด้านรูปแบบงานศิลปะไทย เป็นงานจิตรกรรมฝาผนังบานประตูหน้าต่างตกแต่งในภายในพระอุโบสถ ในภาพเป็นรูปพานพุ่มและมาลัยกลมยาว (garland) คล้ายมาลัยสองชาย

ด้านการจัดวาง เป็นการวาดประดับตกแต่งภาพเทพเจ้า และอมนุษย์ของอินเดียในฐานะทวารบาลผู้คุ้มครองศาสนสถาน ด้วยพานพุ่มจำนวน 2 พาน เป็นสัญลักษณ์ของเครื่องสักการบูชา และมาลัยกลมยาว (garland) คล้ายมาลัยสองชาย

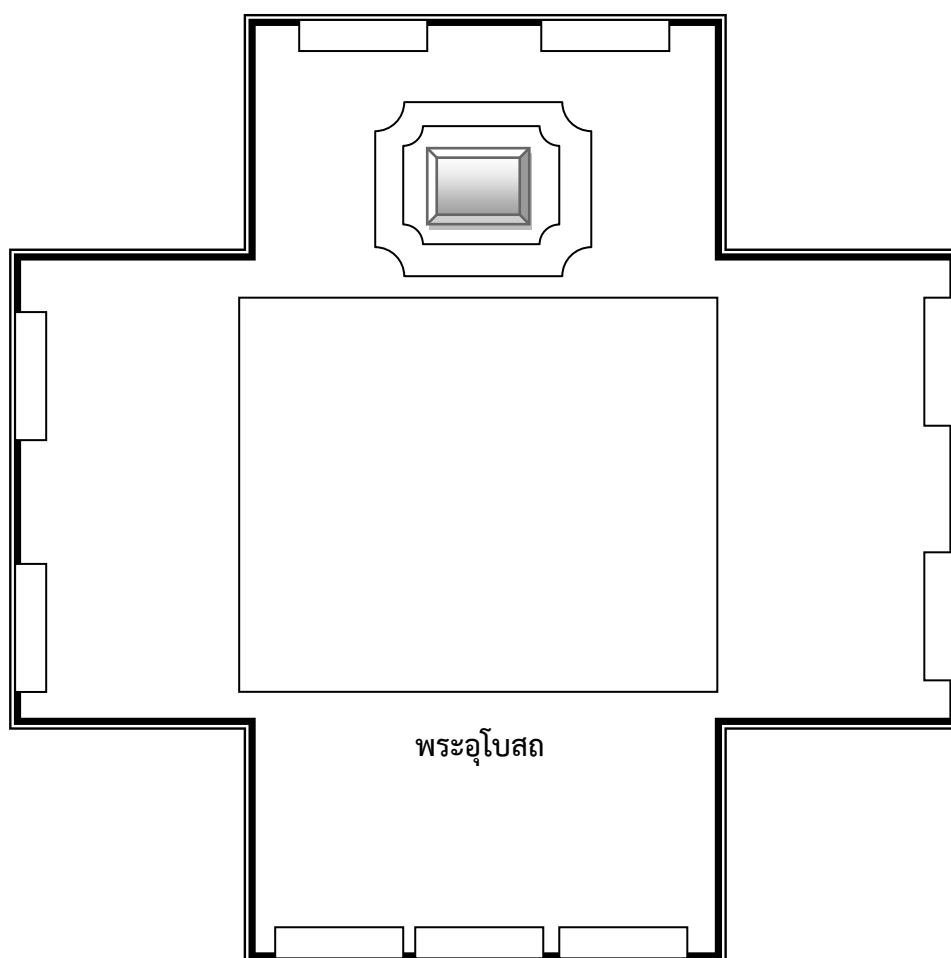

ภาพที่ 114 บายศรีตัน 3 ชั้น ในจิตรกรรมฝาผนังวัดบวรสถานสุทธาราส
(ที่มา : ถ่ายเมื่อ 15 กรกฎาคม 2555)

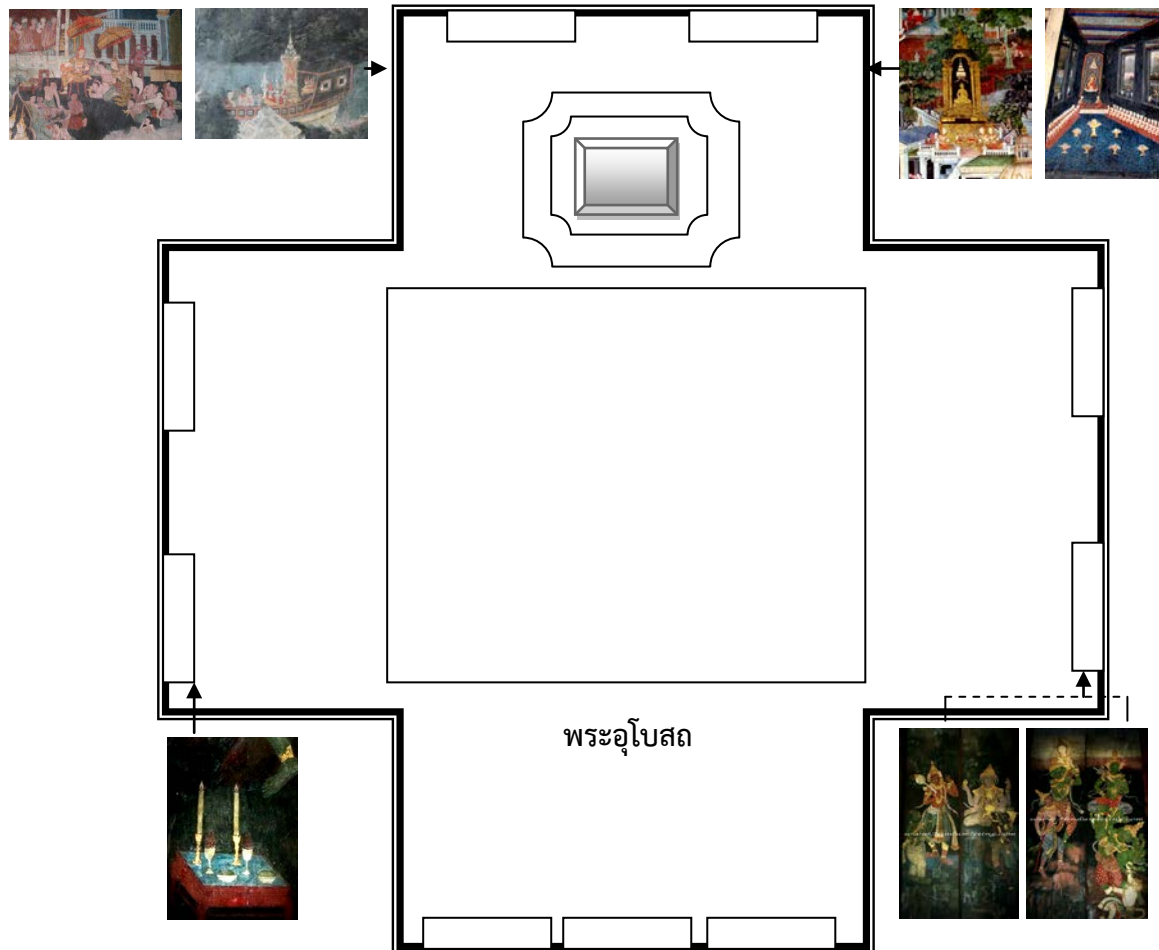
ด้านรูปแบบงานศิลปะประดิษฐ์ เป็นบายศรีต้น 3 จำนวน 2 ต้น โดยมียอดเป็นพุ่มดอกบัว สะท้อนให้เห็นถึงสัญลักษณ์ในพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ที่มีอิทธิพลต่อพระราชพิธีในราชสำนัก ซึ่งบายศรีเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์หมายถึงเขาพระสุเมรุ บทบาทของบายศรี 3 ชั้นนี้ส่วนใหญ่ใช้เป็นเครื่องสมโภช สังเวยในพิธีมงคลต่าง ๆ หรือสู่ขวัญในพิธีสมรส ของชั้นหลาน เจ้านายฝ่ายเหนือ ใช้ในพิธีสมรสของชั้นหลานเจ้านายฝ่ายเหนือ

ด้านรูปแบบงานศิลปะไทย เป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังตกแต่งในภายในพระอุโบสถซึ่งเป็นจิตรกรรมเรื่องตำนานพระพุทธสิหิงค์ ซึ่งเป็นฝีมือช่างผสมกัน ระหว่างฝีมือช่างในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4

ด้านการจัดวาง เป็นภาพบายศรี 3 ชั้นตั้งอยู่บนแท่นที่มีลักษณะเตี้ย ๆ เพื่อเหมาะสมกับการกราบไหว้ ในภาพจิตรกรรมไทยเป็นศาสนาพราหมณ์ โดยมีสัญลักษณ์คือสิ่งที่สำคัญ คือบายศรีเป็นความเชื่อในศาสนาพราหมณ์หมายถึงเขาพระสุเมรุ

ภาพที่ 115 แผนผังภายในวัดบวรสถานสุทธาวาส

ภาพที่ 116 แผนผังและตำแหน่งการจัดวางงานศิลปะประดิษฐ์ในงานศิลปะไทย
ภายในวัดบวรสถานสุทธาวาส